

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Кафедра	Живопис	Рік навчання	4
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Вибіркова
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво	Семестри	7

ЖИВОПИС У МАЙСТЕРНІ СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНОЇ КАРТИНИ

Семестр 7 (осінь 2020)

01 вересня — 21 грудня

Викладач Вінтаєв Юрій Миколайович, професор кафедри живопису
E-mail art.spilka.kharkov@gmail.com

Заняття Понеділок 09.00–13.00, ауд. 29 (1 корпус)
Середа 09.00–13.00, ауд. 29 (1 корпус)

Консультації П'ятниця 12.20–13.00

Адреса ауд.29, поверх 2, корпус 1, вул. Мистецтв 6

Телефон (057) 706-02-81 (кафедра)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поza заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи (тільки у робочі дні до 18-00). Умови листування:

- 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (Живопис у майстерні сюжетно-тематичної картини);
- 2) в полі тексту листа позначити курс, групу, ПІБ студента, який звертається (анонімні листи не розглядаються);
- 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*.

Окрім роздруківок для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Консультавання з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовою для вивчення дисципліни «Живопис у майстерні сюжетно-тематичної картини» є певний обсяг знань з фундаментальних дисциплін «Рисунок», «Академічний

живопис», «Кольорознавство», «Загальний курс композиції», а також з навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу.

Обов'язковим є достатній рівень навичок роботи з фарбами у техніці олійного живопису. Студент отримує повну підтримку при опрацюванні матеріалу вибіркової дисципліни та підготовки у практичній роботі.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Показ робіт із методичного фонду. Ознайомлення студентів з електронними версіями та каталогами з фонду Національної спілки художників України та застосування додаткової літератури з дисципліни та методичного забезпечення:

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Волков Н. Н. Цвет в живописи/ Н. Н. Волков. - М.: Иск-во, 1965. - 196 с.
2. Беда Г.В. Живопись. / Г.В. Беда - М.: Просвещение"1986 - 192 с.
3. Бахміна І.М. «Олексій Шовкуненко та його учні».- К.: «Мистецтво»,1994
4. Бугаєнко І. «Тетяна Яблонська»,- Київ: «Мистецтво», 1991
5. Брати О.П. та С.П. Ткачови «Этюди»- М.: «Путь-пресс», 2002
6. Костянтин Коровін. «Воспоминания» - М.: «Образотворче мистецтво»,1990
7. Круглий І. «Алексей и Сергей Ткачевы» -Л.: «Художник РСФСР», 1979
8. Круглий І. «Братья Ткачевы». «50 лет на академической даче»,- М.: НДІ Російської академії мистецтв, 2004
9. Каганович А. «Андрей Андреевич Мыльников» Л.: «Художник РСФСР», 1980
10. Леняшин В. «Илья Репин»,- М.: «Арт-Родник», 2003
11. Манін В. «Русский пейзаж»,-М.: «Белый город», 2001
12. Маслов Н.Я. «Пленер», - М.: «Просвещение», 1984
13. Пластов Н.А. «Аркадий Александрович Пластов», Л.: «Художник РСФСР», 19
14. Саноцька Х. «Діти в українському живопису»,- К.: «Мистецтво», 1985
15. Степанов О. «Станислав Жуковский»,- М.: «Белый город», 2003
16. Сидоров В. «На тёплой земле»,- М.: «Галарт», 2003
17. Мочалов Л.В. Пространство мира и пространство картины. Очерки о языке живописи/ Л.В. Мочалов. - М.: Советский художник, 1983. - 376 с.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

1.Мистецтво. Сюжетно-тематична картина. Побутовий жанр. [Електронний ресурс].
Адреса статті: <http://vshkole.in.ua/mystetstvo-syuzhetno-tematychna-kartyna-pobutovyy-zhanr/>

2.Композиція. [Електронний ресурс]. Адреса статті:
<https://jotto8.ru/hudozhestvennyeterminy/kompozitsija>

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Мета дисципліни є оволодіння високою образотворчою художньою культурою, системою засобів вираження художнього образу, здійснення основної задачі вищої художньої школи, підготовки кваліфікованих фахівців в області образотворчого мистецтвадати студентам необхідні теоретичні знання та практичні навички роботи над станковою картиною, навчити професійно застосовувати образотворчі засоби станкового живопису, виховати художника, який здатний створювати високохудожні твори, що активно впливають на формування громадського естетичного смаку в кращих національних традиціях, образного пластичного мислення.

Завдання. «Живопис у майстерні сюжетно-тематичної картини» передбачає глибокий аналіз сюжетно-тематичних картин відомих майстрів, у яких студент повинен визначити засоби та прийоми побудови станкової картини, авторське художнє рішення історичних чи сучасних сюжетів та персонажів, проявлення основних колористичних законів у конкретних роботах, внаслідок чого митці досягли художнього образу у сюжетнотематичній картині.

Для самостійної роботи студентів програмою передбачено виконання важливого обсягу практичних завдань, пов'язаних безпосередньо зі збором необхідних матеріалів, а саме: етюдні та ескізні пошуки, начерки, кольорові форескізи задуму різних варіантів одного сюжету і розвитку його до узагальнення сплаву реального та уявлюваного, послідовність розробки кольорових рішень характеристик персонажів та композиційного образного рішення картини загалом.

Навчальний процес складається з послідовних етапів роботи:

1. Композиційний тональний пошук у малому розмірі (пошук загального композиційно-пластичного рішення).
2. Кольоротональний етюд – пошук, уточнення композиції кольоротоном і пошук загального тону завдання (короткострокові етюди, рішення великих відносин постановки). Короткострокові етюди-пошуки виконуються в невеликих розмірах. Цей етап роботи сприяє розвитку у студентів цільного бачення натури. Ціль пошуку – знаходити виразне композиційне рішення, кольоротональні відносини великих локальних плям.
3. Виконання академічного етюду. Розвиток, знайденого у попередніх етапах пластичного рішення. Узагальнення і завершення етюду засобами станкового живопису. До головних задач курсу належать – композиційне рішення у форматі, вивчення пластики фігури, її композиційного рішення у просторі повітряного середовища, вміння передавати матеріальність предметів, колориту, фактуру поверхні, ставляться чіткі академічні задачі з обов'язковим плануванням образотворчої діяльності на кожному етапі.

В результаті вивчення дисципліни «Живопис у майстерні сюжетно-тематичної картини» студент повинен **Знати:**

- закономірності створення кольоротонального короткочасного етюд-пошуку;
- закономірності побудови композиційно-графічного рішення;

- закономірності виконання першої прописки (підмальовку) колірних відношень з урахуванням загальної колористичної побудови;
- закономірності пошуку основної світлотної та колірної провідної плями з урахуванням тепло-холодних градацій для загального колористичного рішення;
- закономірності передачі живописними засобами матеріальності і фактури предметів; - засоби узагальнення та підпорядкування елементів загальному рішенню;
- закономірності користування живописним матеріалом (олія, темпера), техніки і технології при виконанні з натури.

Вміти:

- грамотно використовувати можливості живописного матеріалу і техніки для створення емоційно-художнього образу;
- за допомогою кольору передати об'єм, кольорову гаму, кольорово-фактурні поверхні

, що характерні для різних матеріалів(метал, скло, пластмаса, тощо)

- виразними засобами передати основні риси натури ,
- komponувати в форматі,
- створювати реальне сприймання предмету.

Отримати навички:

- застосовувати живописні матеріали у вирішенні конкретних живописно-художніх задач.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Живопис у майстерні сюжетно-тематичної картини» є однією з найважливіших фундаментальних дисциплін, що виховують творче мислення, ідейноестетичні погляди, які сприяють придбанню професійної майстерності, що необхідно для створення оригінальних за формою та змістом художніх творів

Згідно з навчальним планом , що ухвалений методичною радою ХДАДМ, вона вивчається студентами протягом 2-х років (12 кредитів ECTS, 540 учбові години), у тому числі 225 учбових годин – аудиторні та 315 учбових годин – самостійні.

Основною формою навчання живопису є етюд з натури. Процес вивчення натури повинний будуватися на всіх елементах образотворчої мови: композиції, малюнку, світло-тіньових і кольоротональних співвідношеннях.

Головною вимогою у процесі навчання живопису, є визначення пластики, кольоротональних співвідношень натури, пошук її виразних особливостей. Вміння вирішувати на високому рівні складні творчі задачі, є запорукою майстерності художника реставрації творів мистецтва.

Процес навчання складається з таких етапів: етюд-пошук, академічний етюд та самостійна робота.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань: 02 Культура і мистецтво	За вибором навчального закладу	
	Спеціальність: 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація		
Модулів – 2	Освітньо–професійна програма «Станковий живопис»	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 180		4	
		Семестр	
		7	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5 самостійної роботи студента - 7	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Практичні	
		75 год.	
		Лекції	
		-	-
		Самостійна робота	
105 год.			
		Вид контролю: перегляд	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – **42/58%** **Змістовні модулі навчальної дисципліни**

4 КУРС, 7 семестр

4 КУРС

7 семестр містить:

2 МОДУЛІ, 5 завдань за темою:

«Пластичне вираження форми постаті людини. Опрацювання форми загалом та в деталях»

1 МОДУЛЬ містить 3 практичних завдання :

- 1) «Складний натюрморт на тлі декоративних драпіровок», яке спрямоване на композиційне, пластичне, кольоротональне рішення з виявленням доменанти.
- 2) «Оголена постать» (жіноча модель), яке спрямоване на досконалий анатомічний аналіз фігури зі згормонованими кольоровими та близькими за тоном відносинами з підпорядкуванням оточуючого середовища моделі.
- 3) «Портрет українки у національному костюмі», яке спрямоване на виявлення неповторного українського колориту в рамках академічної постановки з обов'язковим композиційним та кольоро-тональним рішенням. **2 МОДУЛЬ містить 2 практичних завдання:**

- 1) «Одягнена постать в інтер'єрі», де необхідне виявлення глибокого простору середовища з фігурою як домінантою у композиційному рішенні полотна.
- 2) Екзаменаційне - «Оголена жіноча постать», яке спрямоване на досконалий анатомічний аналіз фігури завдяки тональному та кольоровому моделюванню в загально-декоративно- згормонованій організації полотна.

РОЗКЛАД КУРСУ

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
1 модуль						
02.09 07.09 09.09 14.09	<u>Завдання 1</u>	Практичні	Завдання 1 «Складний натюрморт на тлі декоративних драпіровок» спрямоване на досягнення композиційне, пластичне, кольоротональне рішення з виявленням домінанти.	10	Поточний перегляд	
16.09 21.09 23.09 28.09 30.09 05.10	<u>Завдання 2</u>	Практичні	Завдання 2 «Оголена постать» (жіноча модель), спрямоване на досконалий анатомічний аналіз фігури зі згарманованими кольоровими та близькими за тоном відносинами з підпорядкуванням оточуючого середовища моделі.	15	Поточний перегляд	

07.10 12.10 19.10 21.10 26.10 28.10	<u>Завдання 3</u> у		Завдання 3 «Портрет у національному костюмі», спрямоване на виявлення неповторного Національного колориту в рамках академічної постановки з обов'язковим композиційним та кольоро-тональним рішенням.	15	Поточний перегляд	
2 модуль						
02.11 04.11 09.11 11.11 16.11 18.11 23.11 25.11	<u>Завдання 1.</u> в	Практичні	«Оголена постать у складному русі », яке спрямоване на досконалий анатомічний аналіз фігури завдяки тональному та кольоровому моделюванню в загальній організації полотна.	30	Поточний перегляд	
30.11 02.12 07.12 09.12 14.12	<u>Завдання 2.</u>	Практичні	Завдання 2 «Оголена жіноча постать у середовищі», спрямоване на гармонізацію предметного оточення та виявлення композиційного центру.	30	Поточний перегляд	

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
1 модуль		
1	Поточний контроль	0–10
2	Поточний контроль	0–15
3	Поточний контроль	0–15
2 модуль		
1	Поточний контроль	0–25
2	Поточний контроль	0–35
	Всього балів	100

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі екзаменаційних переглядів. Передбачені рубіжні етапи контролю у формі поточних переглядів практичних робіт та окремих складових комплексних завдань.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Основна форма вивчення курсу — творча робота при виконанні вправ та практичних завдань, згідно учбового плану.

Метод повідомлення нових знань — практична робота в процесі виконання завдань.

Мета запропонованих завдань — вправи побудовані за принципом послідовного ускладнення учбових задач, що визначається переходом від вивчення елементної бази презентації до тематичної закінченої форми, пов'язаних між собою смисловим навантаженням та адекватним графічним або живописним зображенням її складових частин.

Розвиток у процесі навчання здійснюється не тільки змістом навчального матеріалу, але й особистістю викладача і стилем спілкування зі студентами.

Основними дидактичними принципами, покладеними в основу викладання дисципліни є:

- навчання на високому рівні труднощів;
- швидкий темп вивчення навчального матеріалу;
- усвідомлення матеріалу через проживання (активні форми навчання);
- систематична робота над особистісним розвитком студентів.

За термін навчання студенти повинні привчатися працювати з поставленою задачею керівником, але без прямих рекомендацій. Роль викладача є більш за все консультативною, тому що викладач виступає в ролі «замовника» той чи іншої роботи студентів.

Розвиток у процесі навчання здійснюється не тільки змістом навчального матеріалу, але й особистістю викладача і стилем спілкування зі студентами.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Програмою передбачено рубіжні етапи контролю у формі поточних переглядів етапів процесу роботи виконаних завдань.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі екзаменаційних переглядів

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ.

Засвоєння матеріалу дисципліни «Композиція сюжетно-тематичної картини» оцінюється 100 рейтинговими балами.

Сума балів (100 балів), яка відведена на дисципліну, розподіляється між модулями. Студент протягом семестру згідно графіку навчального процесу здає певні розділи (модулі) і одержує бали.

У балах оцінюються такі елементи навчальної роботи студентів: виконання практичних завдань (виконується під час самостійної роботи).

Студент, який без поважних причин (поважна причина - хвороба або причини, узгоджені з деканом факультету) не набрав необхідну кількість балів хоча б по одному з елементів модуля, отримує 0 балів і йому не зараховують весь модуль.

Неприбуття студента на проміжний контроль в установлений термін без поважних причин оцінюється нульовим балом (0 балів). Повторна здача теми (елементу модуля) в цьому випадку не дозволяється.

Додаткові дні звітності установлюються викладачем (узгоджується на кафедрі) в кінці першого, другого і третього місяців семестру для студентів, що пропустили контрольну атестацію з поважних причин, підтверджених документально, і що мають направлення декана.

Студенти, які мають заборгованість з не поважної причини, мають ліквідувати її тільки протягом залікового тижня семестру.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі перегляду. Для допуску до перегляду з дисципліни «Композиція портретно-жанрової картини», повинні бути оцінені завдання, з яких складаються модулі (два модулі)

Студентам, які мають заборгованість з не поважних причин та ліквідують її у заліковий тиждень, викладач виставляє у відомість сумарний рейтинговий бал.

Максимальна кількість балів, яку може отримати студент з дисципліни «Живопис у майстерні сюжетно-тематичної картини», складає 100 балів в межах виконаної програми курсу.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРОМІЖНИХ ЕТАПІВ КОНТРОЛЮ МОДУЛІВ В БАЛАХ

Практичні роботи	3 курс 5сем.	3 курс 6сем.	4курс 7сем.	4 курс 8сем.
Модуль 1	40	40	40	100

Модуль 2	60	60	60	-
Разом	100	100	100	100

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	А	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Дисциплінарна та організаційна відповідальність. Викладач несе відповідальність за координацію процесу занять, а також створення атмосфери, сприятливої до відвертої дискусії та пошуку необхідних питань з дисципліни. Особливу увагу викладач повинен приділити досягненню програмних результатів навчання дисципліни. В разі необхідності викладач має право на оновлення змісту навчальної дисципліни на основі найновіших досягнень і сучасних практик у відповідній галузі, про що повинен попередити студентів. Особисті погляди викладача з тих чи інших питань не мають бути перешкодою для реалізації студентами процесу навчання.

Викладач повинен створити безпечні та комфортні умови для реалізації процесу навчання особам з особливими освітніми потребами (в межах означеної аудиторії).

МІЖОСОБИСТІСНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.

У разі відрядження, хвороби або іншої важливої причини, викладач має право перенести заняття на інший день за умови узгодженості з адміністрацією та існуючим розкладом занять. Про дату, час та місце проведення занять викладач інформує студентів через старосту групи.

ПРАВИЛА ЗДОБУВАЧА

За необхідності студент має право на дозвіл вийти з аудиторії. Вітається власна думка з теми заняття, яка базується на аргументованій відповіді та доказах, зібраних під час практичних або самостійних занять.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTI

Недопустимі пропуски занять без поважних причин (причини пропуску мають бути підтверджені необхідними документами або попередженням викладача). Не вітаються запізнення на заняття. У разі пропуску занять, студент має самостійно опрацювати

матеріали тем і підтвердити їх опанування відповідними нотатками, а також практичною роботою. Довгострокова відсутність студента на заняттях без поважних причин дає підстави для незаліку з дисципліни і його можливого подальшого відрахування. Додаткові заняття з такими студентами не передбачені. Відсутність практичних завдань на поточних переглядах безпосередньо впливає на зниження підсумкової оцінки (мінус 3 бали за кожний пропуск).

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Під час навчання студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю визначено плагіат – тобто суттєве запозичення або копіювання в практичній роботі чужих матеріалів, студент не отримує бали за тему. Він зобов'язаний її переробити, в цьому випадку нараховується лише 50% від максимальної кількості балів за цю частину. Якщо факт академічної недоброчесності зафіксований на екзаменаційному перегляді — студент максимально отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю. **Корисні посилання:**
<https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattyaakademichna-dobrochesnist-325783.html>
<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	Бали		Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
A+	20	40	Студент в повному обсязі опанував матеріал практичного курсу, проявив креативне мислення при виконанні завдань, логічно обґрунтував послідовність виконання необхідних завдань, професійно виконав усі етапи завдання, додатково брав участь у міжнародних або всеукраїнських конкурсах, виставках, фестивалях (отримав відзнаку).
A	17–19	37–39	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Практична подача акуратна, без помилок. Показав відмінні результати під час поточного контролю.
A-	16	36	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, продемонстрував якісний рівень знань та вмінь під час поточного контролю, творчо та якісно виконав усі поставлені завдання.
B	12–15	32–35	Студент добре опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, вчасно виконав усі поставлені задачі, творчо підійшов до виконання практичних завдань, але при цьому робота має незначні недоліки.
C	8–11	22–31	Студент в цілому добре опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, вчасно та якісно виконав більшість поставлених завдань, але виконана робота має суттєві недоліки (відсутність творчого підходу тощо).

D	4–7	10–21	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, вирішив в цілому основні поставлені завдання, але виконана робота має значні недоліки (неохайність виконання, відсутність творчого підходу, несвоєчасна подача виконаної роботи тощо).
E	1–3	1–9	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, не впорався з головними задачами дисципліни, практична робота має багато значних недоліків (неохайність виконання, відсутність творчого підходу, несвоєчасна подача виконаної роботи, значна кількість суттєвих помилок при виконанні завдання, пропуски занять без поважних причин тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота

Зміст дисципліни «Живопис у майстерні сюжетно-тематичної картини» самостійної роботи складається з повторення аудиторного матеріалу, а також виконання практичних завдань, які є елементами модулів

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Програмою передбачається, що всі пропоновані практичні завдання у кожного студента повинні мати оригінальне графічне та живописне рішення. Крім того, можливе виконання додаткових власних композицій.

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність студента, та творчий підхід під час практичних занять (1-3), виставкова участь у фестивалях та конкурсах (5–8), а також участь у житті групи (1–3). Максимальна кількість балів: 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Раушенбах Б.В. Геометрия картины и зрительного восприятия/ Б.В. Раушенбах. - СПб.: Азбука-классика, 2001. - 312 с.
2. Ревалд Д. История импрессионизма/ Д.Ревалд; пер. с англ. П.Мелковой; ред. М.А.Бессонова. - М.: Республика, 1999. - 415 с.
3. Ревалд Д. Постимпрессионизм. От Ван Гога до Гогена/ Д.Ревалд; Пер. с англ. П.Мелковой; ред. М.А.Бессонова. - М.: Терра-Книжный клуб; Республика, 2002. - 464 с.
4. Сапего И. К вопросам анализа произведения изобразительного искусства/ И. Сапего// Искусство.-1972.^ 10. - С. 35.
5. Сидоров А.А. Рисунки старых мастеров/ А. А. Сидоров. - Л.: Лениздат, 1989. - 247 с.
6. Тарабукин Н.М. Проблема пространства в живописи/ Н.М. Тарабукин; предисл., подг. текста и коммент. А.Г.Дунаева // Вопросы искусствознания. - 1993. -№1.- С.170 - 208; 1993. -№2/3. - С. 245 - 264; 1993.- №4. - С. 334-366; 1994. -№1. - С. 311-359.

7. Тугенхольд Я. А. Из истории западноевропейского, русского и советского искусства:
Избранные статьи и очерки/Я.А. Тугенхольд; сост. Т.П.Каждан - М.: Сов. художник, 1987. - 320 с.
8. Тэн И. Философия искусства. Живопись Италии и Нидерландов/ И. Тэн. - М.: Изобразительное искусство, 1995. - 160 с.
9. Успенский Б.А. Поэтика композиции / Б. А. Успенский. - СПб.: Азбука, 2000. - 347 с.

ДОПОМІЖНА

1. Аксенов Ю., Левидов М. Цвет и линия: Практическое руководство по рисунку и живописи. - 2-е изд. - М.: Советский художник, 1986. - 326с.
2. Беда Г. Основы изобразительной грамоты: Рисунок. Живопись. Композиция. М.: Просвещение, 1981. – 239с.
3. Волков Н. Композиция в живописи. - М.: «Искусство», 1977 «Искусство», 1977. – 263с.
4. Волков Н. Цвет в живописи, М.: «Искусство», - 1965. - 208с 5. Жегин Л. Язык живописного произведения. М.: 1970. Художественное восприятие». Сб. под ред. Б. С. Меплаха. «Наука», Л.: 1971.-193с.
6. Зайцев А. Наука о цвете и живопись. – М.: Искусство, 1986. – 158с.
7. Итген Иохансон. Искусство цвета / 2-е издание; Предисловие Л. Монаховой. – М.: Изд. Д. Аронов, 2001. – 96с.
8. Ковалёв Ф. В. Золотое сечение в живописи: Учеб. пособ. для худож. ин-тов и училищ.- Киев.: Вища Школа, 1989.- 143 с.
9. Миронова Л. Цветоведение. - Минск: «Высшая школа», 1984.-289с.
10. Раушенбах С. Пространственные представления в живописи. М.: Наука, 1980. – 288с. 11. Сидоренко.В. Живопис «PC World Ukraine». 1999/- 118с